

Handwritten text in blue ink, possibly "H. 1000" or similar, located at the top left of the page.

Red ink scribble or signature, located below the top left text.

Large handwritten text in blue ink, possibly "H. 1000" or similar, surrounded by a red ink scribble or signature.

A 5848.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

38221

Gesti-maa-rahwa
K a l e n d e r

eht

Täht-Kamat
1873

aasta peale pärrast meie

Issanda Jesusse Kristusse
sündimist.

Sel aastal on 365 päeva.

Tallinnas,

trükitud Lindworsi pärrijate kirjade ja kuluga

*Marie Woodrowna
Tsarewna.*

Märkide seletus.

- ☉ Noor=kuu. ☿ Täis=kuu.
 D) Esimene weerand. C) Wiimne weerand.
 e. l. enne lõunat. — p. l. pärast lõunat.
 P. Püha. — p. pärast ehk päew.

Aasta muutmised.

- Ketwade** hakkab 8. Paastu-kuu päawal kellu 2, 49 minutit p. lõunat. Siis on päaw ja ö ühhe pikkused.
Sui hakkab 9. Jaani-kuu päawal kellu 11, 4 minutit e. l. Siis on meil kõige pikem päaw.
Süggise hakkab 11. Mihkli-kuu päawal kellu 1, 14 minutit e. lõunat. Siis on jälle päaw ja ö ühhe pikkused.
Talwe hakkab 9. Jõulu-kuu päawal kellu 7, 11 minutit p. lõunat. Siis on meil kõige lühhem päaw.

Jõulu ja Waskla-päawa wahhel on 8 nädalat 3 päawa.

Päawa- ja Kuu-warjutamised.

Sel 1873 aastal on kaks päawa- ja kaks kuu-warjutamised, agga päawa-warjutamine 8. Talwe-l. päawal ja kuu-warjutamine 30. Jüri-kuu päawal on meil näggematta.

14. Lebbe-kuu päawal on päawa-warjutamine meil kello 9, 31 min. e. l. nähha ja turib kummi kello 11, 5 min. e. l.
 23. Wina-kuu päawal on kuu-warjutamine kello 6 p. l.

Дозволено цензурою.
 Ревель, 13. Сентября 1872.

Aastaid arwatakse tänamu:

	Aastat.
Mailma loomisest	5822
Jesuse Kristuse sündimisest	1873
Tartu linna ülesehitamisest	843
Ristiuse Riamaale tulemisest	682
Tallinna ülesehitamisest	654
Pernu linna alustamisest	618
Raamatude trükimise hakatusest	433
Luteruse õige usu üleswõtmisest	356
Lindworsi trükimaja hakatusest	265
Wanast katkust	216
Wäe Brandenburgi minemisest	195
Toompää arapõlemisest	189
Suurest näljast Ria- ja Tallinna maal	178
Peeterburgi linna ülesehitamisest	170
Teisest katkust	163
Meie Waa Wene-riigi walitsuse alla saamisest	163
Tartu juure tooli alustamisest	71
Uute röögidide panemisest	70
Prantsuse Moskwas olemisest	61
Gesti-maa priuse kuulutusest	56
Meie suure Keisri Herra Aleksandri II. sündim...	55
Ria-maa priuse kuulutusest	54
Jumalateenistusest ne kiriku-seaduse järel	39
Krimi sõa hakatusest	19
Meie Keisri Herra Aleksandri II. walitsuse hak...	18
Wiimsest hinge kirjutusest	15
Wene-maa priuse kuulutusest	12

Nääri pääw. — Kristuse ümberleikamisest. Luf. 2, 21.

1 Esmasp.	Nääri pääw	 6, 2 p. 1.
2 Teisp.	Nabel, Set	
3 Restnäd.	Genof	
4 Neljasp.	Metufala	Selged
5 Reede	Simeon	
6 Laupäaw	3 Kuninga P.	

1 P. p. 3 R. P. — Jeesus 12 aastat wana. Luf. 2, 41—52.

7 Pühap.	Juljanus	ja
8 Esmasp.	Erart	
9 Teisp.	Beatus	 10, 10 p. 1.
10 Restnäd.	Paawli pw.	
11 Neljasp.	Evraim	fülmad
12 Reede	Rein	
13 Laupäaw	Hilarius	

2 P. p. 3 R. P. — Pulmad Kaana linnas. Joan. 2, 1—11.

14 Pühap.	Robert	ilmad.
15 Esmasp.	Tiidrik	
16 Teisp.	Kiispert	 7, 6 p. 1.

17 Restnäd.	Tönikse pw.	Eund
18 Neljasp.	Ufel	
19 Reede	Saara	ja
20 Laupäaw	Waab. Seb.	

3 P. p. 3 R. P. Pealisküü Kapernauma linnas. Matt. 8, 1—13.

21 Pühap.	Neetu	fülmad
22 Esmasp.	Madlena	
23 Teisp.	Lotta	 11, 45 e. 1.
24 Restnäd.	Timoteus	
25 Neljasp.	Paawli ümb.	ilmad.
26 Reede	Polikarpus	
27 Laupäaw	Krisostomus	

4 P. p. 3 R. P. Kristus sunnitab tuled. Matt. 8, 23—27.

28 Pühap.	Karel	Tuult.
29 Esmasp.	Samuel	
30 Teisp.	Adelgund	
31 Restnäd.	An	 1, 12 p. 1.

Ufel jelle kuu pw. tõuseb päike l. kahheksa 50 minutit, ja weereb alla l. kolm 29 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kahheksa 33 minutit, ja weereb alla l. kolm 52 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kahheksa 11 minutit, ja weereb alla l. nelli 18 minutit.

1 Neljasp.	Pirita	
2 Reede	Küünla pw.	Tuist.
3 Laupääd	Hanna	

9 P. e. K. ül. P. — Wina-mäest. Matt. 20, 1—16.

4 Pühap.	Beronika	Heitlik
5 Esmasp.	Agata	
6 Teisip.	Toora	ilm
7 Restnäd.	Rikard	
8 Neljasp.	Salomon	 1, 2 p. l.
9 Reede	Apollonia	
10 Laupääd	Kolastika	

8 Pühha e. K. ül. Pühha. — Kälwaja Luf. 8, 4—15.

11 Pühap.	Cedu	
12 Esmasp.	Gilalia	ja
13 Teisip.	Benigna	parras
14 Restnäd.	Walentin	
15 Neljasp.	Wauстина	 5, 1 e. l.
16 Reede	Jula	
17 Laupääd	Konstantin	külm.

Paasto Pühha. — Pime tee ääres. Luf. 18, 31—43.

18 Pühap.	Konfordia	
19 Esmasp.	Sim. Apost.	Behmed
20 Teisip.	Wastla pääd	
21 Restnäd.	Tuhka pääd	
22 Neljasp.	Peetri pw.	 3, 4 e. l.
23 Reede	Mina	
24 Laupääd	Madisfe pw.	ilmad

1 P. Paastus. — Kristust kinsatakse. Matt. 4, 1—11.

25 Pühap.	Wiktör	
26 Esmasp.	Nestor	ja
27 Teisip.	Leander	
28 Restnäd.	Palwe pääd	lummesaddo.

Isel selle kuu päwal tõuseb päike k. seitse 46 minutit, ja weereb alla k. nelli 46 minutit. — 11mal tõuseb päike k. seitse 19 minutit, ja weereb alla k. wiis 11 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kuus 49 minutit, ja weereb alla k. wiis 34 minutit.

1 Neljasp.	Albinus	
2 Reede	Medea	 7, 24 e. l.
3 Laupääd	Kunifunde	

2 P. Paastus. — Kananea maa naene. Matt. 15, 21—28.

4 Pühap.	Adrian	
5 Esmasp.	Angelus	Kuiv
6 Teisip.	Kotwrid	kilm.
7 Restnäd.	Perpetua	
8 Neljasp.	Pööri pw.	
9 Reede	Prudentius	 11, 59 p. l.
10 Laupääd	Mikeus	

3 P. Paast. — Kristus ajab kuratid välja. Luf. 11, 14—28.

11 Pühap.	Konstantin	
12 Esmasp.	Kreefor	Behme
13 Teisip.	Ernst	ilm.
14 Restnäd.	Safarjas	
15 Neljasp.	Matilde	
16 Reede	Aleksander	 2, 33 p. l.
17 Laupääd	Truta	

4 P. Paastus — Kristus jõddab 5000 meest. Joan. 6, 1—15.

18 Pühap.	Kabriel	
19 Esmasp.	Josep	Weider
20 Teisip.	Olga	ilm.
21 Restnäd.	Pent	
22 Neljasp.	Kawael	
23 Reede	Tiits	 8, 15 p. l.
24 Laupääd	Kasimir	

5 P. Paastus. — Jesus kirwidega wiisatud. Joan. 8, 46—59.

25 Pühap.	P. Maarja pw.	
26 Esmasp.	Manuel	Ilm
27 Teisip.	Kustaw	
28 Restnäd.	Kidion	pörab.
29 Neljasp.	Gistafius	
30 Reede	Adonius	
31 Laupääd	Tetlaus	 11, 30 p. l.

Isel selle kuu p. tõuseb päike k. kuus 22 minutit, ja weereb alla k. wiis 59 minutit. — 11mal tõuseb päike k. wiis 56 minutit, ja weereb alla k. kuus 22 minutit. — 21mal tõuseb päike k. wiis 22 minutit, ja weereb alla k. kuus 46 minutit. —

6 P. Paastus. — Kristuse sünnipäev. Matt. 21, 1—9.

1 Pühap.	Palmi püha.	
2 Esmasp.	Paulina	Wihma
3 Teisip.	Werdinand	
4 Keisnäd.	Ambrosius	jaddo.
5 Neljasp.	Suur Neljasp.	
6 Reede	Suur Reede	Tuult.
7 Laupääd	Kõlestin	

8. üll. P. — Kristuse ülestõusmine. Mark. 16, 1—8.

8 Pühap.	1 Ülestõus. P.	 7, 26 e. l.
9 Esmasp.	2 Ülestõus. P.	
10 Teisip.	Esekiel	
11 Keisnäd.	Leo	Wilu
12 Neljasp.	Julius	
13 Reede	Iustinus	ilm
14 Laupääd	Künni pääd	

1 P. p. üll. P. — Kinnipandud usked. Joan. 20, 19—31.

15 Pühap.	Olimpia	 0, 21 e. l.
16 Esmasp.	Karistus	
17 Teisip.	Rudolf	ja

18 Keisnäd.	Walerian	
19 Neljasp.	Timon	wahhel
20 Reede	Jakobina	pääd soe.
21 Laupääd	Adolarius	

2 P. p. üll. P. — Hea karjane. Joan. 10, 12—16.

22 Pühap.	Kajus	 2, 12 p. l.
23 Esmasp.	Jüri pääd	
24 Teisip.	Albert	
25 Keisnäd.	Markussep w.	Selged
26 Neljasp.	Esekiel	
27 Reede	Anastasi	ilmad.
28 Laupääd	Witalis	

3 P. p. üll. P. — Ürikesse aja wärrast. Joan. 16, 16—23.

29 Pühap.	Reimund	 12, 57 p. l.
30 Esmasp.	Grastus	

Isel jelle kuu p. tõuseb päike l. nelli 54 minutit, ja weereb alla l. seitse 9 minutit. — 11mal tõuseb päike l. nelli 26 minutit, ja weereb alla l. seitse 34 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kolm 59 minutit, ja weereb alla l. seitse 55 minutit.

1 Teisip.	Wölbri pw.	
2 Keisnäd.	Sigismund	Ränge
3 Neljasp.	†Leidmise pw.	
4 Reede	Wlorian	wihm.
5 Laupääv	Kotard	

4 p. p. üll. p.	Kristuse äraminemise. Joan. 16, 5—15.	
6 Pühap.	Sufanna	
7 Esmasp.	Ulrika	 12. 39 p. l.
8 Teisip.	Tanislauß	
9 Keisnäd.	Nigulaß	Wilu
10 Neljasp.	Kordian	
11 Reede	Pankratius	ilm.
12 Laupääv	Henriete	

5 p. r. üll. p.	Eigest pallumise. Joan. 16, 23—30.	
13 Pühap.	Sermatius	
14 Esmasp.	Kristjaan	 10, 59 e. l.
15 Teisip.	Sohwi	
16 Keisnäd.	Peregrinus	Jälle
17 Neljasp.	Anton	

18 Reede	Gerit	illusad
19 Laupääv	Wiliip	

6 p. p. üll. p.	Röömustajast waimust. Joan. 15, 26—16, 4.	
20 Pühap.	Pil	ilmad.
21 Esmasp.	Pontufina	
22 Teisip.	Mili	 7, 59 e. l.
23 Keisnäd.	Tesiderius	
24 Neljasp.	Ester	Ränge
25 Reede	Urbanus	wihm
26 Laupääv	Willem	

7 p. p. üll. p.	Nelli Pühha. — Pühha Waimust. Joan. 14, 23—31.	
27 Pühap.	Meli püha 1 pw.	ja
28 Esmasp.	Meli püha 2 pw.	
29 Teisip.	Mart	 11, 40 p. l.
30 Keisnäd.	Wigand	
31 Neljasp.	Petronella	mürrista-

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kolm 35 minutit, ja weereb alla k. kahheksa 19 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kolm 13 minutit, ja weereb alla k. kahheksa 42 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kaks 57 minutit, ja weereb alla k. üheksa.

1 Neede	Kotsalt	minne.
2 Laupääd	Martellus	

Kolmaine Jumala P. — Jesus ja Nikodemus. Joan. 3, 1-15.

3 Pühap.	Emma	Selged
4 Esmasp.	Tarius	
5 Teisip.	Bonifatius	 5, 11 p. l.
6 Keisnäd.	Artemius	
7 Neljasp.	Eufretia	ilmad
8 Neede	Medardus	
9 Laupääd	Pitkem pw.	

1 P. p. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luk. 16, 19—31.

10 Pühap.	Hans	ja
11 Esmasp.	Barnabas	
12 Teisip.	Pasillides	 10, 51 p. l.
13 Keisnäd.	Tobias	
14 Neljasp.	Tetlow	sojad.
15 Neede	Wiidi pw.	
16 Laupääd	Justina	

2 P. p. 3. a. J. P. — Suurest õhtu söömaajast. Luk. 14, 16—24.

17 Pühap.	Nikander	Wihm
18 Esmasp.	Homerus	
19 Teisip.	Kerwasius	ja
20 Keisnäd.	Wlorentin	
21 Neljasp.	Rael	 0, 49 c. l.
22 Neede	Karolina	
23 Laupääd	Pasilius	weikene

3 P. p. 3. a. J. P. — Ürakadunud lambast. Luk. 15, 1—10.

24 Pühap.	Jaani pääd.	tuul.
25 Esmasp.	Webronia	
26 Teisip.	Jeremias	Sojad
27 Keisnäd.	Ladislauß	
28 Neljasp.	Josua	 8, 12 c. l.
29 Neede	Peetri Paw.p.	
30 Laupääd	Lilla	päwad.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kaks 46 minutit, ja weereb alla k. üheksa 14 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kaks 45 minutit, ja weereb alla k. üheksa 19 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kaks 52 minutit, ja weereb alla k. üheksa 15 minutit.

4 P. v. 3 a. J. P. — Olge armulikked. Luf. 6, 36—42.

1 Pühap.	Teobald	Palawad
2 Esmasp.	Heina M. pw.	
3 Teisip.	Kornelius	
4 Keisnäd.	Ulrik	
5 Neljasp.	Anselm	heina
6 Reede	Hektor	
7 Laupäaw	Temetrius	

5 P. v. 3 a. J. P. — Rohke kallasaat. Luf. 5, 1—11.

8 Pühap.	Rilian	päwad.
9 Esmasp.	Kirillus	
10 Teisip.	7 Wenda	
11 Keisnäd.	Gleonora	12, 13 p. l.
12 Neljasp.	Hindrek	
13 Reede	Marreta pw.	
14 Laupäaw	Ponawent	

6 P. v. 3 a. J. P. — Wariseride õigussest. Matt. 5, 20—26.

15 Pühap.	Apost. jäg.	Mürrišta-
16 Esmasp.	August	
17 Teisip.	Aleksius	

18 Keisnäd.	Rosina	minne
19 Neljasp.	Widrika	4, 8 p. l.
20 Reede	Elias	
21 Laupäaw	Taniel	

7 P. v. 3 a. J. P. — 4000 meest sõddetasse. Mark. 8, 1—9.

22 Pühap.	Maarja Mad.	ja weikene
23 Esmasp.	Oskar	
24 Teisip.	Kristina	
25 Keisnäd.	Jakobi pw.	wihm.
26 Neljasp.	Anu	3, 31 p. l.
27 Reede	Marta	
28 Laupäaw	Plato	

8 P. v. 3 a. J. P. — Walle prohwetitest. Matt. 7, 15—23.

29 Pühap.	Olowi pw.	Parras
30 Esmasp.	Abdon	
31 Teisip.	Kristwrid	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. kolm 7 minutit, ja weereb alla l. ühheksa 3 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kolm 26 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 45 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kolm 48 minutit, ja weereb alla l. kahheksa 23 minutit.

1	Refnäd.	Petri wang.	foe.
2	Neljasp.	Hannibal	
3	Neede	Gleasar	 6, 20 e. l.
4	Laupäaw	Tominitus	

9 P. v. 3 a. J. P. — Ülesõhtune majapidaja. Luk. 16, 1—9.

5	Pühap.	Oswald	
6	Õsmasp.	Krist. ärraf.	Selged
7	Teisip.	Mline	
8	Refnäd.	Kerhard	ilmad.
9	Neljasp.	Romanus	
10	Neede	Lauritse p.w.	
11	Laupäaw	Herm	 3, 10 e. l.

10 P. v. 3 a. J. P. — Jerusalema ärrarikmisest. Luk. 19, 41—48.

12	Pühap.	Klaara	
13	Õsmasp.	Ellu	Wihm
14	Teisip.	Eisebius	ja
15	Refnäd.	Rufki M. p.w.	
16	Neljasp.	Isaak	tuul.
17	Neede	Wilibald	

18	Laupäaw	Leno	Wilud
11 P. v. 3 a. J. P.	— Wariserist ja tõlnerist. Luk. 18, 9—14.		
19	Pühap.	Seebald	 5, 27 e. l.
20	Õsmasp.	Pärnard	
21	Teisip.	Rut	
22	Refnäd.	Wilibert	päwad.
23	Neljasp.	Sakeus	
24	Neede	Pärtli p.w.	
25	Laupäaw	Ludwi	 10, 48 e. l.

12 P. v. 3 a. J. P. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

26	Pühap.	Irenäus	
27	Õsmasp.	Kebhard	Selged
28	Teisip.	Augustin	
29	Refnäd.	Joan. huk.	ilmad
30	Neljasp.	Benjamin	
31	Neede	Rebekka	

Isel selle kuu p.w. tõuseb päike k. nelli 9 minutit, ja weereb alla k. seitse 59 minutit. — 11mal tõuseb päike k. nelli 36 minutit, ja weereb alla k. seitse 27 minutit. — 21mal tõuseb päike k. nelli 58 minutit, ja weereb alla k. kuus 58 minutit.

1 Laupääd	Ekidius	 4, 20 p. l.
13 P. p. 3 a. J. P. — Preestrist ja Lewitist. Luk. 10, 23—37.		
2 Pühap.	Lisa	
3 Esmasp.	Reinard	ja
4 Teisip.	Kai	
5 Restnäd.	Moses	õige
6 Neljasp.	Magnus	
7 Reede	Megina	sojad
8 Laupääd	Maarja sünd.	
14 P. p. 3 a. J. P. — Kümnest viidaltööbist. Luk. 17, 11—19.		
9 Pühap.	Bruno	 7, 30 p. l.
10 Esmasp.	Lina	
11 Teisip.	Pööri pw.	
12 Restnäd.	Sirus	päwad.
13 Neljasp.	Amatus	
14 Reede	† illendam.	Wihma
15 Laupääd	Nikodemus	
15 P. p. 3 a. J. P. — Mammonast. Matt. 6, 24—34.		
16 Pühap.	Leontina	saddu.

17 Esmasp.	Josepina	 4, 35 p. l.
18 Teisip.	Kotlob	
19 Restnäd.	Werner	
20 Neljasp.	Wausta	Range kuul.
21 Reede	Matteuse pw.	
22 Laupääd	Moorits	
16 P. p. 3 a. J. P. — Rainsi linna surmuse. Luk. 7, 11—17.		
23 Pühap.	Osea	
24 Esmasp.	Joan. saam.	 7, 11 e. l.
25 Teisip.	Kleomas	
26 Restnäd.	Joan. õpet.	Ilmad
27 Neljasp.	Adolw	
28 Reede	Wentzel	pööravad
29 Laupääd	Mihkli pw.	
17 P. p. 3 a. J. P. — Beetööbist. Luk. 14, 1—11.		
30 Pühap.	Leikuse püha	wilumaks.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. wiis 24 minutit, ja weereb alla k. kuus 27 minutit. — 11mal tõuseb päike k. wiis 47 minutit, ja weereb alla k. wiis 56 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kuus 11 minutit, ja weereb alla k. wiis 26 minutit.

1 Esmasp.	Wolmar	 8, 5 e. l.
2 Teisip.	Woldemar	
3 Keisnäd.	Jairus	
4 Neljasp.	Prants	Wihma
5 Reede	Wridebert	ja
6 Laupääd	Luisa	

18 P. p. 3 a. J. P. — Suurem käst. Matt. 22, 34—46.

7 Pühap.	Mali	rahhe
8 Esmasp.	Tomasia	
9 Teisip.	Tionisius	 12, 4 p. l.
10 Keisnäd.	Arwid, Mai	
11 Neljasp.	Burfard	saddu.
12 Reede	Walwrid	
13 Laupääd	Teresia	

19 P. p. 3 a. J. P. — Alwatud inimiesest. Matt. 9, 1—8.

14 Pühap.	Kalikstus	
15 Esmasp.	Heddo	Kange tuul.
16 Teisip.	Kallus	
17 Keisnäd.	Leonhart	 1, 49 e. l.

18 Neljasp.	Luukase pw.	
19 Reede	Lutsius	Selged
20 Laupääd	Welitsian	

20 P. p. 3 a. J. P. — Pulma riidest. Matt. 22, 1—14.

21 Pühap.	Euteruse usu öiendam. P.	ilmad.
-----------	-----------------------------	--------

22 Esmasp.	Kordula	
23 Teisip.	Sewerin	 5, 27 p. l.
24 Keisnäd.	Salome	Pilwes
25 Neljasp.	Krispin	
26 Reede	Amandus	ja umne
27 Laupääd	Kapitolin	

21 P. p. 3 a. J. P. — Kuninga mehe poja. Joan. 4, 47—54

28 Pühap.	Simon Jud.	ilm.
29 Esmasp.	Engelhard	
30 Teisip.	Absalon	
31 Keisnäd.	Wolfgang	 2, 27 e. l.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kuus 34 minutit, ja weereb alla k. nelli 57 minutit. — Ilmal tõuseb päike k. kuus 59 minutit, ja weereb alla k. nelli 29 minutit. — 21mal tõuseb päike k. seitse 25 minutit, ja weereb alla k. nelli 2 minutit.

1 Neljasp.	Pühade pw.	
2 Neede	Hingede pw.	Külmad
3 Laupäaw	Kotlip	

22 P. v. 3 a. J. P. — Karmwalast jullasest. Matt. 18, 23—35.

4 Pühap.	Ot	
5 Esmasp.	Plandina	kuwad
6 Teisip.	Käspär	
7 Keisnäd.	Paltasär	
8 Neljasp.	Klaudius	 5, 16 e. l.
9 Neede	Joobst	
10 Laupäaw	Mart. Eutter	

23 P. v. 3 a. J. P. — Kohto rahhast. Matt. 22, 15—22.

11 Pühap.	Mart. Piisk.	
12 Esmasp.	Jonas	päwad.
13 Teisip.	Artadius	
14 Keisnäd.	Pridik	
15 Neljasp.	Leopold	 9, 52 e. l.
16 Neede	Otomar	
17 Laupäaw	Alwens	

24 P. v. 3 a. J. P. — Jairi tütrest. Matt. 9, 18—26.

18 Pühap.	Ezra	
19 Esmasp.	Viisbet	Pehme ilm.
20 Teisip.	Amos	
21 Keisnäd.	Maarja ohw.	
22 Neljasp.	Setilia	 5, 59 e. l.
23 Neede	Klement	
24 Laupäaw	Josias	

25 P. v. 3 a. J. P. — Sirmsa ärrakantamise tööst. Matt. 24, 15—28.

25 Pühap.	Surn. mäl. p.	Lumme
26 Esmasp.	Konrad	
27 Teisip.	Jetta	saddu.
28 Keisnäd.	Künter	
29 Neljasp.	Ewert	 11, 33 p. l.
30 Neede	Andrese pw.	

Isel selle kuu vw. tõuseb päike k. seitse 52 minutit ja weereb alla k. kolm 37 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kahheksa 18 minutit, ja weereb alla k. kolm 14 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kahheksa 39 minutit, ja weereb alla k. kolm 1 minutit.

1 Laupääv	Arend	Sula.
1 Kr. tulem. P. — Kristusse siäse sõitmine. Matt. 21, 1—9.		
2 Pühap.	Randidus	Uddune ilm.
3 Esmasp.	Taali	
4 Teisp.	Barbo	
5 Keisnäd.	Sabina	
6 Neljasp.	Riggola pw.	 8, 28 p. l.
7 Neede	Artonia	
8 Laupääv	Maarja saam.	

2 Kr. tulem. P. — Tähhed enne wiimist pääwa. Luk. 21, 25—36.		
9 Pühap.	Lühhem pääv	Eumme
10 Esmasp.	Judit	
11 Teisp.	Elis	
12 Keisnäd.	Ottilia	faddu.
13 Neljasp.	Eutša	
14 Neede	Nikasiüs	
15 Laupääv	Johanna	 5, 44 p. l.

3 Kr. tulem. P. — Joannis wangi tornis. Matt. 11, 2—10.		
16 Pühap.	Albina	Külm.

17 Esmasp.	Ignatiüs	Range sula.
18 Teisp.	Kristow	
19 Keisnäd.	Lot	
20 Neljasp.	Abraham	 8, 24 e. l.
21 Neede	Tooma pw.	
22 Laupääv	Beata	

4 Kr. tul. P. — Joannesse tunnistus. Joan. 1, 19—28.		
23 Pühap.	Tagobert	Barraß külm.
24 Esmasp.	Adam, Gewa	
25 Teisp.	Jõulu 1 Püha	
26 Keisnäd.	Jõulu 2 Püha	11, 16 p. l.
27 Neljasp.	Joan. Ewang.	
28 Neede	Süüta laste pw.	
29 Laupääv	Noa	

Püh. p. Jõulo. — Immeke-paunemisest. Luk. 2, 33—40.		
30 Pühap.	Taawet	Luist.
31 Esmasp.	Silvester	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kahheksa 53 minutit, ja weereb alla k. kaks 56 minutit. — 11mal tõuseb päike k. ühheksa 1 minut, ja weereb alla k. kaks 58 minutit. — 21mal tõuseb päike k. ühheksa 3 m. ja weereb alla k. kolm 7 m.

Postide minneminne ja tulleminne

Rubermangu posti-kontoris Tallinnas.

Postid lähivad Peterburri: iggapäev mis kell ramatut ja pakkid wiitwad, kello 10, 18 minuti õhto; Baltiski igga päew 9, 5 hom.; Riga ülle Perno: Esmasp. ja Neljasp. 12 l. a., Riga: ilma rahhata ramatut, Reede 10 õhto; Plesko: ülle Paide, keskn. ja laup. 2 p. l.; Paide: Esmasp. 2 p. l.; Hapsalo: Teisp., Neljasp. ja Laup. 1; Wirtso (Werder) ilma rahhata ramatut, igga Teisp., Keskn. ja Laup. 1 l. a. — Postid tullemad igga päew Peterburrist, mis kell ramatut ja pakkid toowad 8, 23 hom.; Baltiskist: igga päew 8, 57 õhto; Riast ülle Perno: igga Neljasp. ja Pühhap. 10 hom.; Riast tullemad postid, mis ilma rahhata ramatut toowad, igga Teisp. 10 hom.; Plesko-linnast ülle Paide: igga Teisp. ja Reede 4, 15 p. l.; Paidest tullemad Postid, mis kell ramatut ja pakkid toowad, igga Pühhap. 3, 15 p. l.; Hapsalust: igga Teisp., Neljasp. ja Laup. 7 hom. ja Wirtso Jaama peält need postid, mis ilma rahhata ramatut toowad, igga Teisp., Neljasp. ja Laup. 7 hom.

Kroonupühhad,

mis ue kiriku seaduse järele ka Maakirikutes nenda kui Paastu jutluse pääwad tulewad pidada:

- 1) Künla-kuu 19. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi walitsuse hakatuse pääw.
- 2) Künla-kuu 26. p. Tšesarewitsi Suurewürsti Aleksander Aleksandrowitsi, Weneriigi aujärje päris pärija sündimise pääw.
- 3) Jüri-kuu 17. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi sündimise pääw.

- 4) Heina-kuu 22. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna ning suure aujärje päria Pröua Maria Weodorowna nime pääw.
- 5) Heina-kuu 27. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna sündimise pääw.
- 6) Teikuse-kuu 26. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja tema abitaaja kroonimise pääw.
- 7) Teikuse-kuu 30. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja Tšesarewitsi Suurew. Aleksander Aleksandrowitsi, Wene-riigi aujärje päris pärija nime p.

Keisri Herra Suuselts.

Aleksander II. Nikolajewits, tõige Wene-riigi walitseja ja Keiser, Pohla-maa Kuningas j. n. e., s. 17. Jüri-k. p. 1818. Maria Aleksandrowna, Keisri Pröua, Hesseni Prints, sünd. 27. Heina-kuu pääwal 1824.

Nende lapsed:

- 1) Aleksander Aleksandrowits, Tšesarewits, Suurwürst ja Wene-riigi aujärje päris pärija, s. 26. Künla-k. p. 1845. Temma Pröua Maria Weodorowna, Tani ma Prints, sünd. 14mal Talwe-kuu pääwal 1847.

Nende lapsed:

- 1) Nikolai Aleksandrowits, Suurw. sünd. 6. Lehe-k. p. 1868.
- 2) Georg Aleksandrowits, Suurw. sünd. 27. Jüri-kuu p. 1871.
- 2) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, sündinud 10. Jüri-kuu pääwal 1847.
- 3) Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 2. Märi-kuu pääwal 1850.
- 4) Maria Aleksandrowna, Suurwürsti Prints, sündinud 5. Wiina-kuu pääwal 1853.
- 5) Sergei Aleksandrowits, Suurw., s. 29. Jüri-kuu p. 1857.
- 6) Paul Aleksandrowits, Suurw., s. 21. Miskli-kuu p. 1860.

Keisri herra mennad ja õed:

- 1) Konstantin Nikolajewits, Suurw., s. 9. Miskli-t. p. 1827.
Tema Pröua Aleksandra Josepowna, Saksen-Altenburgi
Printses, sündinud 26. Jaani-kuu pääwal 1830.

Nende lapsed, Suurwürstid:

- Nikolai Konstantinowits, sünd. 2. Künla-kuu p. 1850.
- Olga Konstantinowna, sünd. 22. Leikuse-t. p. 1851,
laulatati 15. Oktobri-kuu pääwal 1867, Krefa-Rigi
Kuninga Georgiose pröuaks.
- Weera Konstantinowna, sünd. 4. Künla-kuu p. 1854.
- Konstantin Konstantinowits, s. 10. Leikuse-kuu p. 1858.
- Emitri Konstantinowits, sünd. 1. Jaani-kuu p. 1860.
- Wjatseslaw Konstantinowits, s. 1. Heina-kuu p. 1862.
- 2) Nikolai Nikolajewits, Suurw., s. 27. Heina-kuu p. 1831.
Tema Pröua Aleksandra Petrowna, Holstein-Oldenburgi
Printses, sündinud 21. Lehe-kuu pääwal 1838.

Nende lapsed:

- Nikolai Nikolajewits, Suurw., s. 6. Talwe-kuu p. 1856.
- Peter Nikolajewits, Suurwürst, s. 10. Nääri-t. p. 1864.
- 3) Mihail Nikolajewits, Suurw., s. 13. Wiina-kuu p. 1832.
Tema Pröua Olga Weodorowna, Baadeni Printses, sünd.
8. Miskli-kuu pääwal 1839.

Nende lapsed:

- Nikolai Mihailowits, Suurw., s. 14. Jüri-kuu p. 1859.
- Anastasia Mihailowna, Suurwürsti Printses, sünd.
16. Heina-kuu pääwal 1860.
- Mihail Mihailowits, Suurw., s. 4. Wiina-kuu p. 1861.
- Georgi Mihailowits, Suurwürst, sünd. 11. Leikuse-
kuu pääwal 1863.
- Aleksander Mihailowits, Suurwürst, sünd. 1. Jüri-
kuu pääwal 1866.
- Sergei Mihailowits, Suurw. s. 25. Miskli-t. p. 1869.
- 4) Maria Nikolajewna, Suurwürsti Printses, Leichten-

bergi Printsi Matšmiliani leik-pröua, sünd. 6. Leikuse-
kuu pääwal 1819.

Tema lapsed:

- Würstid ja Printsesid Romanowsti, Leichtenbergi Hertfogid
ja Hertfoginad,
- Printses Maria Matšmilianowna, sünd. 4. Wiina-
kuu pääwal 1841, laulatati 30. Jüni-kuu pääwal 1863
Baadeni Printsi Ludwig Willem Augusti pröuaks.
 - Würst Nikolai Matšmilianowits, sünd. 23. Heina-
kuu pääwal 1843.
 - Printses Egenia Matšmilianowna, sünd. 20. Paastu-
kuu pääwal 1845.
 - Würst Eugen Matšmilianowits, sünd. 27. Nääri-kuu
pääwal 1847.
 - Würst Sergei Matšmilianowits, sünd. 8. Jõulu-kuu
pääwal 1849.
 - Würst Georg Matšmilianowits, sünd. 17. Künla-
kuu pääwal 1852.
 - 5) Suurwürsti Printses Olga Nikolajewna, Würtem-
bergi kuninga Karl Wridri Aleksandri pröua, sünd.
30. Leikuse-kuu pääwal 1822.

Keisri tädi:

Helena Pawlowna, Würtembergi Printses, Suurwürsti
Mihail Pawlowitsi leik-pröua, s. 28. Jõulu-kuu 1806.

Tema laps:

Katarina Mihailowna, sünd. 16. Leikuse-kuu pääwal
1827, laulatati 4. Webruari-kuu pääwal 1851, Met-
lenburg-Streelitsi Hertjogi Georg August Ernst
Adolw Karel Ludwigi pröuaks.

Sobbose, weitse- ja kauba-laadad.

I. Cesti-maa Rubermangus.

Annias: Jüri-kuu 23mal ja 24mal pääwal.

- Amwinorme mõisas, Lahhufu küllas:** kauba-, lojuse- ja hooeste-laad 5mal ja 6mal Wiina-kuu pääwal.
- Saabsalu-linnas:** 1) Nääri-kuu 10mal ja 11mal pääwal. 2) Mihkli-kuu 14mal ja 15mal pääwal.
- Jõhvis:** 1) 18. ja 19. Künla-kuu pääwal. 2) Mihkli-kuu 24mal ja 25mal pääwal.
- Jõelähtmes:** nädal pärast Mihkli-pääwa.
- Reblastes:** 1) 26mal Nääri-kuu p., lina-laad. 2) Mihkli-pääwal, 29 p., lina-laad.
- Keila-kiriku juures:** 1) Esmaspääw pärast 3mat pühha paastus 2 p. 2) Mihkli-p. ja kaks pääwa se järele.
- Kimwilo-kõrtsi juures:** Künla-kuu 26. ja 27. pääwal.
- Kolloweres:** 1) Nääri-kuu 17mal pääwal. 2) Wiina-kuu 4mal pääwal, 2 p.
- Kullina:** 19. ja 20. Oktobri-kuu.
- Lihula-linnas:** 1) Esmaspääwal enne Bastla-päärwa. 2) Mihkli-kuu 24mal pääwal.
- Merjama-kiriku juures:** 3mal Kristuse tulemise Pühäl.
- Mihkli-kiriku juures:** 29mal Mihkli-kuu pääwal.
- Nissi:** 22mal Wiina-kuu pääwal.
- Orkital:** Nääri-kuu 7mal ja 8mal pääwal.
- Paide-linnas:** 1) Künla-kuu 6mal ja 7mal pääwal. 2) Jaani-kuu 20mal pääwal. 3) Mihkli-kuu 10mal ja 11mal pääwal. 4) Talwe-kuu 5mal ja 6mal pääwal. 5) Jõulu-kuu 10mal ja 11mal pääwal.
- Paldiski-linnas:** 1) 2sel ja 3mal Künla-kuu pääwal. 2) Mihkli-kuu 21mal ja 22mal pääwal.
- Rakwerre-linnas:** 1) Nääri-kuu 27mal ja 28mal pääwal. 2) Jaani-kuu 16mal ja 17mal p. 3) Mihkli-pääwal.
- Raplas:** 1) kolmandamal reedel pärast Nääri pääwa. 2) esimesel reedel pärast Mihkli-pääwa.
- Tallinnas:** 1) Jaani-kuu 20mast pääwast kuu otsani. 2) Mihkli-kuu 26mal, 27mal ja 28mal pääwal.

- Ue-mõisas, Lõuna-Harjumaal, Kõrse kihelkonnas, Kuivajõe-kõrtsi juures,** hakkab kolmandamal Teispääwal Mihkli-l. Wiggalas, Läänemaal, 15. ja 16. Talwe-kuu pääwal.
- Wiina kõrtsi juures, Palmi mõisas:** 1) kauba- ja räime-laad 20mast kuni 23mal Jaani-kuu pääwal. 2) kauba-, lojuse- ja hooeste-laad üks nädal enne Mihkli-pääwal, 3 päwad. 3) kauba-, lojuse- ja hooeste-laad Kesk-nädal, Neljapäwal ja Reede pärast Lihwõtte.
- Nissi:** 22mal Wiina-kuu pääwal.

Uggal aastal 25., 26. ehk 27. Jaani-kuu pääwal, nenda kuida see pääw iggal aastal saab kohtu poolest ette teada antud, on Tallinnas Toompääl lossi hoowis hobbuste näitus. Pärast lõunat saab Kadrintaalis Laasna mäe al hooeste rammu katsutud, ja hooeste perremehhed, kelle hobbused on katsmise juures illusamad ja tuggemamad näitnud, saawad kroonu poolest aupalka. Ugga tunnistuse seddel peab igga mehhe mõisa poolest kaasas ollema, et need hobbused on wistist Eesti-maa kubermangu tallorahwa juures kasutatud.

Kubermangu kohtu käsu järele ei ole luba, ei lau-pääwal ega pühapäawal laata yidada, waid, kui nenda juhtub, peab seda teise nädala esimesel argipääwal peetama.

II. Lihwlandi-maa Kubermangus.

- Abja-mõisas:** Mihkli-kuu 2sel ja 3mal pääwal.
- Adfeli-mõisas:** 9mal Mihkli-kuu pääwal.
- Antso-mõisas:** Mihkli-kuu 14mal pääwal.
- Audro-mõisas:** 1) Reede enne Bastla-päärwa. 2) 18mal ja 19mal Mihkli-kuu pääwal.
- Selme-mõisas:** 15mal Leikuse-kuu pääwal.
- Karksi-mõisas:** 2sel Heina-kuu pääwal.
- Kastna-mõisas:** 9mal Mihkli-kuu pääwal.
- Kao-mõisas:** 10mal Mihkli-kuu pääwal.
- Killingi-mõisas:** 28mal Leikuse-kuu 2 pääwal.

Kirrepeäl: 16mal Mikhli-kuu pääwal.
Koorte-mõisas: 15mal Mikhli-kuu pääwal.
Kosse-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal.
Kurrejaare-linnas: 1) 12mal Künla-kuu p. hakkab suur
 saksa laat; peetakse 10 pääwa. 2) 15mal Mikhli-kuu p.
 hobbuse- ja weitse laat, 3 p. 3) Isel Wiina-kun p.
Lemsali-linnas: 1) 27mal Künla-kun pääwal, linna-laot.
 2) 10mal Leikuse-kun p. 3) 9mal Wiina-kun p., linna-laot.
Lustiwere-m.: 15mal Wiina-kun pääwal.
Lutsniki-m., Rõuge kihelkonnas, 6mal Wiina-kun p.
Mõisefaste-m.: 10mal Leikuse-kun pääwal.
Mõnniste-m.: 10mal Mikhli-kun pääwal.
Mustwees: Mardi-pääwal, 10mal Talwe-kun pääwal.
Oldri-m.: 10mal Mikhli-kun pääwal.
Oriku-m. kõrtfi juures: 15mal Wiina-kun pääwal.
Pakkula-m.: 10mal Mikhli-kun pääwal.
Pernu-linnas: 1) 20mal Nääri-kun p., hobbošte laat, 3 p.
 2) Isel Heina-kun p., 2 p. 3) 20mal Heina-kun p.
 saksa laat; peetakse 3 nädalat. 4) Weitse- ja hobbuse
 laat, Esmaspääwal ja Teispääwal enne Mikhli-pääwa.
 Wies laat peetakse Esmaspääwal ja Teispääwal pärast
 4mat Kristusse tullemise P.
Põltsamaal: 15mal Mikhli-kun pääwal.
Põlwe-kirikku juures: 8mal Mikhli-kun pääwal.
Põdraverre-m.: 1) 13mal Mikhli-kun p. 2) 5mal
 Jõulu-kun pääwal.
Purtniku-m.: 9mal Mikhli-kun pääwal.
Pühajärwe-m., Ottevä kihelkonnas, Nuustagu-laot,
 4mal Wiina-kun pääwal.
Räppinas: 1) 9mal Leikuse-kun p. 2) 4mal ja 5mal
 Mikhli-kun pääwal. 3) 5mal Jõulu-kun p.
Ria-linnas: 1) 7mal Nääri-kun p. 2) 20mal Künla-kun
 p., 8 pääwa. 3) 20mal Heina-kun pääwal, wila-laot.
Rõõsi-m.: 24mal Leikuse-kun pääwal.
Rõuge-m.: 9mal Mikhli-kun pääwal.
Sallatfi-m.: 15mal Mikhli-kun pääwal.
Tenno-m.: 21mal Mikhli-kun pääwal.

Sindi-m.: 8mal Mikhli-kun pääwal.
Taakeperi-m.: Helme kihelkonnas, 6. Mikhli-kun p.
Taali-m.: Pernu-linna juures, 9mal Wiina-kun p.
Tartu-linnas: 1) Suur saksa laat, hakkab pääw pärast
 3 Kuninga pääwa, peetakse 3 nädalat. 2) 4. Künla-
 kun pääwal, linna-laot. 3) Peetri-laot, 29mal Jaani-
 kun pääwal. 4) 9mal Mikhli-kun p. 5) 29mal Mikhli-
 kun p., Mikhli-laot. 6) Isel Talwe-kun p., linna-laot.
Tarweste-m.: 1) 29mal Jaani-kun pääwal, Peetri-laot.
 2) 6mal Wiina-kun pääwal.
Ue-mõisas, Willandimaal, 25mal Leikuse-kun pääwal.
Walga-linnas: 1) Saksa laat hakkab 2sel Künla-kun p.,
 peetakse 8 p. 2) 24mal Jaani-kun p. 3) 10mal Lei-
 kuse-kun pääwal. 4) 29mal Mikhli-kun p., Mikhli-laot.
 5) 20mal Talwe-kun p., linna-laot. 6) 27mal Jõulu-
 kun pääwal suur saksa-laot, peetakse 8 pääwa.
Wanna-Antsm., Kraawi-kõrtfi juures: 14. Mikhli-kun p.
Waste-linnas: Mikhli-pääwal, Raawanurme-laot.
Waste-m.: Willandi maal. 1) 27mal Leikuse-kun p.
 2) 2sel Wiina-kun pääwal.
Wendra-m.: 20mal ja 21mal Wiina-kun pääwal.
Weski-m.: 15mal Wiina-kun pääwal.
Willandi-linnas: 1) 25mal Nääri-kun p., 3 p. 2) Saksa
 laat 2sel Künla-kun pääwal. 3) 15mal Künla-kun p.,
 linna-laot. 4) 8mal pääwal pärast Suurt Neljapääwa.
 5) 22mal Jaani-kun p., Jaani-laot. 6) 24mal Mikhli-
 kun p., Mikhli-laot. 7) 25. Talwe-kun p., linna-laot.
Wolmeri-linnas: 1) 25mal Nääri-kun p., linna-laot, 6 p.
 2) 26mal Heina-kun pääwal. 3) 21sel Mikhli-kun p.
 4) 25mal Talwe-kun, linna-laot.
Wolweti-m.: 16mal Talwe-kun p.
Wõnnu-linnas: 1) 15mal Künla-kun pääwal, linna-laot.
 2) 11mal Jaani-kun pääwal. 3) 16mal Wiina-kun p.
 4) 10mal Jõulu-kun p., linna-laot.
Wõõbus, Rõpina kihelkonnas: 1) 9mal Lehe-kun pääwal,
 Rigula-laot. 2) 10mal Jõulu-kun pääwal.

Wõrru-linnas: 1) 7mal Nääri-kuu pääwal, linna-laot.
2) 21el Künla-kuu p. 3) 221el Künla-kuu p. suur
jassa laot, 8 pääwa. 4) 10mal Jüri-kuu p., weikse-laot.
5) 24mal Jaani-kuu p. weikse-laot. 6) 24mal Mihkli-
kuu p., Mihkli-laot. 7) 7mal Wiina-kuu p., linna-laot.
8) 20mal Talwe-kuu pääwal, weikse-laot.

Narwa-linn peab linna, weikse ja hobuse-laota 6malt kummi
10ma Künla-kuu pääwani — ja 20malt kummi 23mal
Mihkli-kuu pääwani.

1. Keiser Peeter I.

Tänawa aasta 1872, Teisipäew 30. Mai kuu
päewal pühitseti kõiges Wene riigis väga suure auu-
ga õnna keiser Peetri I. kahe saja aastast sündimise
päewa. Keiser Peeter I. oli sündind Moskwa
linnas Mai kuu 30. päewal 1672. Tema isa
oli Tšar Aleksei Mihaelowits ja tema ema Tša-
rina Natalia Kirilowna. Sest tänawaseft keiser
Peetri I. sündimise päewast on meie Suure ja
Wäikse Isa maa ja ka Wälja maa Zeitungid väga
palju rääkind, kuidas seda nimetud päewa suure
armastusega õnna riigi Isa Peetri I. mälestuseks
pühitsetud nii hästi pea linnas Peeterburgis, keda
ta ise 170 aasta eest alustand, kui ka kõige teistes
Wene maa suure ja wähema linnades, külades ja
kõige rahwa seas, mis siis kõik temast räägitud,
tema auusaks mälestuseks tehtud ja peetud saanud.
Aga mina tahan siin ise äranis kahest asjast rää-
kida, mis ma Wene keele kirjast wõtnud: millal
hakkas Peeter I. oma riigis laewa wäge alustama
ja tema surmast.

Millal hakkati Wene maal laewa wäge alustama.

Peeter I. nägi kord Ismailowa külas rahwa
wana isade majas kõik sugu wanu asju seiswad,
mis Nikita Iwanowitsa Romanowa päralt oliwad.
Kohe filmas ta teiste asjade seas ühe lootfiku nä-
gema, mis ilma pruukimata nagu ära wisatud,
koguni mite jeda wiisi, kuidas sell ajal Wene maal
tehtud. Temaga oli siis ka seal ta koolmeister,
Franz Timmerman. Peeter, kes kõik asju teada
tahtis ja järele päris, küsis kohe, mis lootfik see on, ja
sai imeks pannes teada, et see üks Inglise paat oli,
mis mere peale laewade jaoks walmistud, ja et tema-
ga wõib wee peal sõita, sõudus ja purjudega, alla ja
ka wasta tuult. — Waat see oli uudes, mis Peeter
mite ial weel enne ei ole näind. Oh, kui palju oli
temal nüüd selle wana lootfikuga tegemist! Rana-
tamata noor Tšar tahtis sel-sammal filma pilgul
temaga juba Iause jõe peale sõitma minna, aga
kahju, paat oli jeks pea-aegu üsna ära rikkunud
ja lagund. Oli tarwis, jeda enne parandada; ja
kaskis kohe puuseppa otsida. Onnaks leiti see-
samma Hollandi maa mees, Brandt nimi, kes
jeda paati tema isa, Tšar Aleksei Mihaelowitsi,
ajal teind. Ta parandas ja ehitas jeda hästi
korda, laskis wee peale wiia ja sõitis natukese aega
keisri filmade ees, kes ise kaldal seisjis. Saand
Peeter küllalt hoolega waatnud, kuidas plotnik —
puusep — Brandt wee peal paadiga edasi tagasi
laweerinud — sõitnud, sõudes ja purjutes, mööda

ja ka wasta tuult, astus ta ise ka lootfikü sisse ja hakkas paati juhtima. Juba sel esimisel korral läks see uus töö suure walitseja käes nii hästi lorda, et sõudmine ja purjutamine paadi peal te- male väga suurt head meelt tegi. Wähe aja pä- rast ei näitand Peeter enam nende wäikeste sõitu- dega mite enam rahul olema, mis Tause ja Moskwa jõe peal kunni Kolomenska külasse siindisid. Aastal 1691 lasi ta uued laewa ehitajad Hollandi maalt kutsuda, ja lootfikuid ja laewu saiwad ehitatud Perejasslawi järwe peale, nüüdse Wladimiri ku- bermangu. Siin wõttis Peeter ise seda tööd kä- sile, ja esimine jaht wõi laew, mis seal wee peale lasti, oli tema oma kätega ise kallal ehitamas, Hollandi maa laewa ehitaja Arrijena juhatusel. Esimene Mai kuu päew aastal 1692 oli see suur päew, millal Peeter suure rõõmuga järwe peal selle laewaga sõitis, kus kallal ta ennast ka kan- geste higistand. Ja kui uus laewa wägi (Flotte) wiie laewaga walmis oli, alustas Peeter juba laewa meeste kooli, ja pidas ka sagedaste ma- nõõwrit, see on, sõda-katset, mis õppimiseks väga hästi korda läksiwad.

Perejasslawski järw, kelle laius 7 ja pitkus 8 wersta, ei wõind ammugi mite Peetri tahtmist ja muret waigistada, mis temal mere sõidu pärast jūdames pakkitses. Mai kuu sees aastal 1694 wõttis ta mere sõitu ete Solowetski kloostri minna, mis Walge meres Solowka saare peale, ehitatud.

Kui ta oli jenna minemas, tõusis äffiste mere peal nii kange torm, et kõik inimesed, kes temaga selle laewa peal oliwad, lootust elu peastmise peale kaotasiwad, ja tema ise ka juba walmistas ennast surma wasta, wõttis püha õhta sööma aega, mis neil seekord ka mere peal ligi oli, ja ootas kattu- seta iga silma pill oma surma. Aga Jumal peastis armuga oma ära walitsetud meest ja ka teisa, kes temaga kaasas oliwad. Üks laewa mees, prostoi wene talupoeg, ei kaotanud mite lootust elu peale, juhtis julgeste laewa ja oli hoolega töös. Snnelikult tüüris ta seda keiserliku laewa läbi tormi ja laenete, ja sai ka wiimaks mere äärtse kiwide wahelt läbi — kaldale. Selle wahwa tüür- manni wõi lootsmanni nimi oli Antip Panow. Peeter I. pani Jumalale tänu märgiks selle ära peastmise eest, jenna paika, kus naad kaldale tu- liwad, üks puu rist, mis ta oma käega teind, ja kelle peale ta need sõnad sisse lõikand: „Seda risti on kaptein Peeter teinud, aastal 1694.“

Aastal 1695 seadis Peeter I. laewa wäge (Flotte) Woronesi linna, ja selle järele ehitas ta seda meie Balti mere peale.

See wäike paat wõi lootfik, keda Peeter I. esi- mist korda Ismailowa külas näinud, hoitakse praegu kui suurt püha mälestust Peeterburgi linnas Peeter- Pauli-kindluses Katedraali ligidal ühe wäikese kivi maja sees, raud uste taga, keda Peeter ise ka ehitada lasknud. Seda nimetaks õiguse poolest

Wene maa sure isa ehk Peeter I. paat (Flotte). Tänamu aasta 28. Mail 1872 on meie keiserlik sugu mõsa, riigi ja linna wannewad selle wäikese maja sees seda paati waatmas käinud, kui seda suure pühitsuse auuga sealt wälja wõeti ja Muskulinna riigi asjade näitusele saadeti, kust seda muidugi jälle ära toodud ja senna wana paika pandud saab.

Et keiser Peeter I. seda linna ise alustand, nagu hakkatusel tähendasin, nimetasse seda ta oma nime järele „Peeterburg“, see on, Peetri-kants.

Suure Peetre I. surm.

Peeter I., kes wäga terwe ja tugew mees oli, hakkas oma elu lõppul aeg ajalt nõdremaks jääma; aga tema hea tahtmine, julgus ja wahwus kõige hea tööle, ennast waewama, ei tahtnud mite wäheneda. Oma elu päewade wiimsel ajal oli ta mõni kord üsna suremas haige, aga oma alamate õnneks ja rõõmuks sai ta jälle paremaks. Mõnda sügise algul aastal 1724 tundis Peeter oma haiguses nii sugust kergitust, et kõigil asja oli, lindlaste loota, et ta üsna paremaks ja terweks saab. Tšar oleks pidand ennast mõni aeg hoidma ja mite nii kohe oma endist tegemist ja iga päewasid toimetusi ete wõtma. Aga Peeter wõttis kohe palawa tahtmisega walitsuse asju käsile, hakkas Neewa jõe peal sõitmas käima, mis Peeterburgi linnast läbi jookseb ja Oktobri kuu algul läks ta laewaga Krooni

linna, Schlüsselburgi ja Olonetsi raua tegemise wabriku, kus ta oma kättega ühe raske raud kangi tagus, keda praegu seal kunskamris hoitakse. Saand Peeter kõik need kohad seal ümber ringi läbi käind ja waadand, tuli ta Oktobri kuu 27. päewal jälle Peeterburgi tagasi, puhkand mite enam kui üks päew, ja läks siis jälle laewaga Sesterbeki — maa kohta, mis mõni werst pea-linnast eemal. Selle samma päewal, kui ta kotu wälja sõitis, oli wäga hea sügise ilm, aga wasta ööd tõusis mere peal wäga kange torm, mis keisri laewa wäga ahwardas. Pea oliwad naad suure waewaga Lahti randa saanud, mis Sesterbeki tee ääres, kui naad kaugele üht paati nägiwad, kust kange hädä appi-hüüdmist kuulsiwad, mis keiser Peetri aledat südant wäga erendas, kes kõigest hädast oja wõttis. Ta unustas kohe seda hädä, kus sees ta praegu oli, jätis mõned mehed oma juure laewa peale ja saatis teised kõik sluupiga hädalistele appi. Need õnnetumad oliwad soldatid ja madrused, kes ühe suure paadiga krooni linnast tulnud, keda torm liiwa rünka otša ajanud. Kõigest südamest katsusiwad saadetud hakkajad mehed oma hea keisri tahtmist täita, aga kõik nende waew ja püüdmine oli ilma asjata; nemad ei wõinud mite paati paigast ära wädada. Peeter, kes seda kõik walutawa südamega oli pealt waatnud, unustas iseennast seda meele tuletades, et see üks püha kord ja kohus on, oma ligimist hädas aidata, ruttas kohe nende meestega, mis

temaga laewa jäänd, hädalistele api, kes üsna huffa minemas olivad. Et keiser ise ka senna api jõudis, ise nõu ja jõuga neile abiks oli, andis kõige teistele uut julgust ja wahwust, ja waatke, natukesel aja pärast olivad õnnetumad ja siiski õnnelikud madrused ja soldatid peastetud.

Wäga suure auu ja tänu wäärt oli feesinane töö, aga wäge furb lugu jõudis selle järele. Keiserlik peastja hädaliste surmast peastmiseks oli oma elu ja terwist ära ohwerdand. Ta oli kangeste ise ka töös olnud, ennast higistand, märjaks saand ja külmetand, mis endist töwe tagasi tõi: ei aitanud enam mingi arstimine, waid suur walitseja lõppetas õnaste oma elu 27. Jaanuari kuu päewal 1725 aastal. Tema oli wanaks saanud 63 aastat.

Selle ära peastmise tö mälestuseks tänawa aasta 30. Mail ees tähendud Beetri I. sündimise päewal, mil meie lin sest pidust ja pühitsusest palju osa wõttis, seisib Tallinna Raekoja ees üks suur pilt, mis läbi päistab wõi panorama, kus kõige selle aja palju rahwast waatmas käisid, mis öösel weel feda kenamini wälja paistis. Seda pilti ehk panorama oli meie gymnasiumi kooliõppetaja A. Sprengel wäga kenaste teind.

2. Gooduse õppetus.

Israeli rahwal oli ford üks tark kooli õppetaja, selle nimi Hillel. Üks tema õppi poistest, Saboth nimi, ei tahtnud hästi õppida, waid oli ennast laiskuse käte annud. Hillel oli wäga mures tema pärast, pidas ja katjus kõik head nõud ära, teda parandada. Wiimaks wiis ta teda linnast wälja Hinnoni orgu, mis Jerusalemma linna taga, üks sant ja innetu koht, kuhu kõik linna roojad, raiped ja raisad wiidi, kus seisaw wesi, täis ussa ja mattakaid ja maa nagu roppu kõnaga kaetud, mis kõik pahaste haises, ja feda Juuda rahwas põrguks hiiudis.

Kui naad senna orgu tuliwad, lõi Hillel oma keppi poisi ete maha ja ütles: „Siin tahame oma tee käigist puhata.“ Pois aga pani imeks ja ütles: „Kuida, armas õppetaja, siin iluta kohtas ja mäda paikas, kus nii sugune paha, kui fihwtine hais, auur ja õht igal pool on?“ — „Sul on õigus, poeg, wastas õppetaja. Nõnda kui see org Hinnon näha, on iga laisk inimene seest-pidi. Ütle, kes tahaks tema ligi olla?“

Siis wiis Hillel poisi tühja wälja peale, kus ohakad ja muud selle farnatsed died kaswasid, mis kõik head wilja ja rohtu ära lämmatand. Seal lasi ennast Hillel keppi najale ja ütles: „Waata, see põld on wäga hea maa, kõik sugu kasuliku ja head wilja kandma, aga ta on unarule jäätud ja mite hästi haritud saanud, ja see pärast kannab

ta nüüd nii sugust santi ja halwa kaswusid, kus pahad usfid, isalikud ja muud kahjulikud loomad elawad. Enne nägid sa Hinnoni orgus, kuidas laisk inimene seest-poolt, nüüd waata, kuidas tema elu on." Siis sai pois Saboth aru, häbi ja kahetsemisega ütles ta: „Õppetaja, nüüd ma mõistan, miks sa mind nii suguste tühja, kolea ja kurwa paikadesse tood; mina olen iga pidi üsna nende jarnane!" Hillel aga wastas ja ütles: „Et sa minu sõnu ja õppetust ei tahtnud kuulda ega uskuda, tahsin katsuda, kas mite looduse heal so südamesse mõiks tungida." — Saboth aga ütles liigutud südamega: „Jah, armasõppetaja, so nõu on hästi korda läind; sa saad näha, ma tahan ennast parandada ja uut elu tänafest päewast peale hakkata.

Nõnda sündis ka. Saboth sai wirguks poisiks ja hakkas hoolega õppima; kaswas kangemaks nii sammuti mõistuse ja tarkuse kui ka ihu poolest. Siis wiis Hillel teda ühe hea ja ilusa orgu, mis kena jõe ääres oli, kus ilusad puud, rohud ja õied kaswasid, head kuskutawat lõhna wälja andsiwad, ja kus igal pool magus tuule õht lehkas, nõnda et seda looduse ilu ei wõi üsna üles rääkida. —

„Waata nüüd“, ütles halli peaga õppetaja oma armsa kooli poisi Sabothi wasta, „see on sinu elu fujo, nõnda oled sa nüüd. Loodus, mis sind on hüüdnud ja üles äratand, wõtku sind ka praegu rõõmustada, kelle õppetust oled sa hea meelega wasta wõtnud.“

Kül seda loodus erendab,
Kes iseennast parandab.
Kes tarkust nõuab, seda saab,
Ja usinaks ja auusaks jääb.

3. Demosthenes. 340 a. enne Kr.

Demosthenes oli Kreka rahwa kõige suurem ja auusam kõne mees. Kui ta waewalt seitsme aasta-seks sai, suri ta isa ära. Oma poisikese põlwes kuulis ta kord ühte Kreka jutut meest kõnet pidawat, mis taale väga meele järele oli ja suurt rõõmu tegi, et ta siis kohe tõsist nõu wõttis, ka üks kord üheks nii suguseks targaks kõne mehaks saada.

Sest ajast saadik ei wõtnud pois enam osa ei ühestki tühjast mängist, waid pruukis kõik oma aega lugemise, kirjutamise ja rääkimise ehk kõne pidamise õppimise jäuks. Kui ta suureks kaswand ja ühe hea kõne oli hästi wälja mõelnud ja üles kirjutand, luges ta seda hulga rahwa ees ete.

Aga ta sai teotawa wiledega wälja naerdud; ja kõik ta suur waew näitas ilma asjata olema. Üsna kurna meelega ruttas ta koju.

Tema sõber andis taale nõuja julgust, weel teist korda katses teha. See kord tegi ta selle kõne kallal palju hooldamini tööd, kui enne ja õppis seda, oma teada, hästi ete lugema. Aga oh seda kahju! ta sai jälle wälja naerdud; ta tõmmas kuue hõlmad üle pea, oma nägu peita ja läks jälle suure häbiga koju.

Selle peale tuli üks teine sõber tema juure, rääkis ja näitas temale, mis wigad taal kõne pidamise juures olivad.

No muidugi, soowite ka neid kuulda, siis ütlen: Kõne mehe Demosthesel olivad kolm suurt wiga; aga targad sõnad läksiwad juba wäga hästi korda. Esite, ta rääkis tassa, sest et taal waesed rinnad olivad; teiseks, ta keel hakkas ja ei wõinud mite selgeste rääkida, ja mõnda silbe ehk sõna jagu ei wõind ta koguni mite wälja öelda, nimelt, kus täht R ete tuli; wiimaks oli taal see paha wiis, et ta öla nukkusid tõstis nii pea kui ta ühe mõtte oli wälja rääkind, mis ta wist see läbi harjund, et ta kõigest wäest, kange hoolega õppis.

Ehk mõni ütleb seda kuuldes: Kui taal nii sugused loomulikud wigad olivad, mis ta rumal mees hakkas siis seda suurt asja ete wõtma, rahwa ees kõnet pidama, mis Kreeka rahwal wäga auustatud kombe oli, misses tuhanded kogu kuulma tuliwad. Aga Demosthenes ei jätnud mite järele, oma ete wõetud head nõuu korda saata. Sest mis inimene tahab, seda ta saab ka, mis ka Demosthenes wäga hästi teadis. Kuidas pidi ta ennaft neist wigadest parandama, mis nagu loodud tema külge olivad; ja kuulge, kuidas ta tegi:

Demosthenes käis iga päew mööda järsku mäge ülese ja parandas seda wiisi aega mööda oma rinnad ära, ehk ta läks mere ääre, kus wee laened kohisefiwad ja plaksufiwad ja katsus oma healega

seda laente müra ja käre wõita, ja püüdis nõnda wiisi oma healt tugewaks ja rinnad heaks teha. Et tähte R ja ka teised sõna healed selgeste wälja hiiüda ja seks keelt õiget wiisi seada, pani ta wäikesed kivid suhu ja püüdis nõnda õppita, sõnu selgeste wälja rääkima ja oma loodud wiga kautada. Et seda õlade kehendamist ära wõerutada, ripputas ta mõdega üles oma õlade peale, mis teda koha haawas, kui õla-nukka tõstis. Siis lasi ta oma Pea hiustest üsna paljaks ajada, et ta mite tükkil ajal ei tohtind wälja minna, waid kõik aega oma õppimisest ära tarwitas.

Waat nii suguse kange õppimise ja walmistamise järel tuli. Demosthenes wiimaks wälja ja astus rahwa ete, ja pidas ühe pitka tenna kõne, et kõik pealt kuuljad imeks pannes rõõmsad olivad, nõnda et tahtsiwad teda kiituse ja tänu auu pärgedega ära lämmitada. Ja see läbi julgeks tehtud, läks ta rõõmsa meele ja kerge südamega koju, et ta suur püüdmine ja waew oli ometi wiimaks hästi korda läind. Sest ajast saadik hakkas ta sagedaste kõnesid ja ete lugemisi pidama, mis rahwas suure armastusega kuulmas käis ja teda auusaks ja kalliks pidas. Sagedaste oli Demosthenes oma kõnedega palju rohkem wõitnud ja teinud, kui mõni wägew sõda wäe ülem.

Kui wesi iffa ühte puhku ühe koha peale tilgub, teeb ka kiwile wiimaks augu sisse.

Mo eesti wennad, õed ka,
Sest mõite palju õppida,
Kuis oli see wirt Krefa mees,
Kes kuulsaks sai mailma ees.
Ei, polnd ta palju koolitud,
Ei saand talt noorelt hoolitud,
Sest tema, polnud terve pois
Ja waatke, mis ta pärast wois.
Ta ise ennast õppetand,
Misga kõik wigad lõppetand.
Ja priske, tark ja terve mees
Ta pidas kõnet rahwa ees.
Kas eesti mehed, poisid ka
Ei woi nii tarkust õppida?
Kas meil ei ole ilus feel,
Kus õitseda mõib rahwa meel?
Wõi, pole meil head raamatud,
Mis saawad linnas trüffitud.

4. Sokrates. † (surn.) 399 enn. Kr.
Sokrates oli Krefa rahwa mees, sealt maa
kõige targem kirja tark õppetud meeste seas. Tema
isa oli nifkerdaja, kes kõik sugusid puu kujukid ja
nagusid wälja leikas; ja ta ise tegi ka mõni aeg
seda tööd, mis ta oma isast õppind. Ometi ar-
mastas ta kõige rohkem lapsi, poisja, noori mehi
ja pärast ka kõiki inimesi õppetada ja rahwale
kõnesid pidada.

Et küll Sokrates waeft wiisi elas, aga siiski

kafinaste ja puhtaste, ta ei sõõnud head ega kan-
nud kallist, waid sõi nii sugust rooga, kellest wae-
semad inimesed elasiwad, käis alati palja jalu, ja
oli ka sagedaste mõnda korda ööd otsa kirjade
kallal töös. Tema pea asi ja mõtte oli ikka:
Mida vähem inimene pruugib, seda õnnelikum ta
on. Ei ühtegist pruukida ega midagi tarwitada,
on jumalik; mida vähem inimene oma elu üles-
pidamiseks ära elab, seda enam saab ta jumaliku
olemise ligemale.

Kui ta jooksmise ehk muu nii suguse feha pae-
nutamise ja ihu waewamisega, mis Krefa rahwa
auusad wiisid oliwad, ennast wäsitades higistand,
ja selle järele ühe karastaja kaewu woi allika juure
tuli, siis ei joond ta mite kohe, waid täitis mõnda
korda wee riista, mis seal juhtus olema, ja kallas
wee jälle maha, esiteks, et oma termisele mite
kahju teha, ja teiseks, oma tahtmisi ja himusid
walitseda.

Tema naene, Xantippe (lille Xiantippe) oli tu-
jatas paha meeleline ja väga tülikas naesterahwas.
Ühel päewal oli ta jälle väga furi ja tige, kawatfes
ja taples hästi Sokratesega. Tema aga oli wait
ja ei pannud seda tähelegi. Kui naese käre koguni
suureks läks, nõnda et kannatlik mees isegi ei woinud
seda enam wälja kanda, tõusis ta wiimaks ülese ja
läks rahuliste eest ära. Selle üle sai Xantippa weel
enam wihaseks. Ta wõttis riista ja wiiskas sellega
wet läbi afna tema peale. „Ma mõtlefin küll,“

ütles Sokrates, „müristamise järele peab iga ka vihma tulema.“

Kord kaebas temale üks Ateena linna kodanik, kes ales koju tulnd, väga selle waewa üle, mis ta jala käies tee peal näind. „Kas sul ka sklaawi (orja) kaasas oli?“ küsis Sokrates. „Di ja!“ „Oli taal ka midagi kanda?“ „No ja, oli heagi koorm selgas“. „No, külab tema mees woib ka üsna wärsind olla?“ „Ei mite mite, ma läkitasin teda kohe jälle käsu peale wälja.“ „Waata“, ütles Sokrates, „sina oled oma orjast auu poolest suurem, aga tema on loomu poolest sinust enam ja õnnelikum, et ta oma elu waewa wälja kannatab; ehk, kas sa tead ka, mis ütleb tema süda sees, ja kas ta peaks ka kurb wõi rõõmus olema?“ — —

Kord ei wõtnud üks uhke Ateena linna pürjer woi kodanik mite Sokratese teretamist uulitsa peal wasta, kes teda wiisakast teretas. Kui targa mehe sõbrad ja õppijad selle üle pahaks paniwad, sõitles tema neid, selle üle mite wihaslada ega pahandada, waid kõigiga ja ise äranis rumalatega väga kannatada. Sest palju asju on mailmas, mis mite nõnda ei ole, kuid naad õiguse pärast peaksiwad olema.

Aga wiimaks hakkasiwad Ateena linna kurjad ja toretad kodanikud teda kaetsema ja wihkama, et palju temast lugu pidasiwad, teda armastasiwad ja auustasiwad; sest tema andis kõigile head õppetust ja noomis väga, kõige kurja ja paha eest eemal hoida. See pagana kirja tarf Sokrates oli ka selle õige asja

peale tulnd, et ei ole enam kui üks ainus Jumal, kes üle aja ja ruumi — taewas elab ja süüsi igas paigas on. Ja need sammad uhked linna pürjerid ja Kreta pagana kirja targad ja wõõra jumala preestrid wõtsid teda kiusata ja wiwata tema suure tarkuse pärast, ja et ta neid ka mõni kord targaste noomind ja maenitsemata sõnadega karistand, nende paha elu ja kurja tegude pärast, mis need iseennast täis targad mehed kogunegi ei sallinud. Need toretad isandad, kes ka ühtlase kohtu mõistjad wõisiwad olla, tõstsiwad kõik sugu kaebtusi linna kohtus tema peale, weel kõige rohkem selle üle süüd otsides, et ta ütles ühe ainsa Jumala otewat, ja mite linna eba jumalaid ei auusta, keda kõik rahwas teenis, ja ässitasiwad seks rumalaid inimesi meelituse ja maksu eest illesse, tema peale kaebama ja wale tunnistusi andma, kui oleks tema rahwa mässaja, nende ilmaliku kui jumaliku ehk waimuliku seaduste rikuja. Need üle kohtused kohtumõistjad wõtsiwad kõik seda hea meelelega wasta ja hästi kuulda, ja mõistisiwad surma kohtu tema peale. Sokrates kuulas väga rahulikult seda kohtu otsust pealt. Tema andis kõigile andeks, nii hästi wale kaebajatele, kui tunnistajatele ja kohtumõistjatele, ja oli selle üle rõõmus, et ta pea siit mailmast kõige auusa ja targa meeste waimude seka walguse mailma saab elama minna. Kui ta weel alles wangis seisis, oliwad ta õppijad ja sõbrad wangi hoidjatele suurt maksu annud, nõnda teha, et Sokrates ära peasta ja põgeneda saaks. Aga tema

ei mõtnud seda nõu mite wasta, waid jäi rahuliste wangi hoonesse. Ja kui ta hulkamise tund käes oli, jõi ta julgeste selle kihwtiga täidetud karika seest, mis taale surmaks fenna toodi, ja lahkus julgeste kindla lootusega igawese hea elu peale siit kurjast mailmast.

Waat, pagana tark kirja mees

Nii oli oma elu sees. —

Kuis oled, risti usklik, sa?

See peale wõtta mõelda.

5. üks wirt õppija Euklides (ütles Euklides).

Kreka noore mehe Euklidese isa lin oli Megara; ometi armastas ta enam Ateenas elada, et seal kirja targa Sokratese õppetust kuulda. Aga üks ford said Ateena linna rahwas Megara linna rahwaga wawalaseks ja lasid teada anda, et iga Megara mees, kes aga Ateena linna julgeks tulla, saab kohe finni wõetud ja surma pandud. See oli nüüd noore õppija Euklidesele üks wäga kurb sõnum. Kõl hea meelega oleks ta Sokratest weel kaugemale kuulnud, aga oma elu selle eest ära anda, oli temal ka kallisk. Wiimaks wõitis tarkuse armastus ometi elu armastust ära. Ta wõitis nõu, sest keelust mite hoolida, waid iga õhtu hilja salaja Ateena linna pugeda.

Kuulge, kuidas ta seda peale hakkas. Iga õhtu, kui päike looja läind, pani ta naeste rahwa riided selga, ja läks nõnda Megara linnast Ateena, mis wähemast laks penikoormat teine teisest eemal oliwad. Kui ta Ateena linna salamahsti peasis, laks ta kohe

Sokratese juure, kes ka walmis nii hea oli ja temale õõ otse mõnda tundi tarkuse asjust kõneles. Enne kui päike tõusma hakkas, tõttas ja jälle salaja koju poole minema, nõnda et keegi Ateena inimene teda tunda ega näha ei saand.

Nõnda julges see auus noor mees, Euklides, tarkuse pärast elu ja surma peale wälja minna, ja ei tiudinend mite ära, iga päew laks penikoormat edasi tagasi, se on, neli penikoormat teed käia tarkuse wiisil, et aga Sokratest kuulda ja tema käest tarkust õppida saaks.

Kas sina, kuulja, lugeja, ka oleks nõnda teind,

Kui Sokratese õppija, kes palju waewa näind?

6. Romulus ja Remus. 753 a. enn. Kr.

Albalonga linnas, Itaalia maal, walitses muiste kuningas Procas. Tema jättis riigi oma kahe pojale, Numitor ja Amulius, selle seadusega, et mõlemad pojad teine teise järele wahetades kordamisi aasta kaupa pidiwad walitsema. Aga Amulius wõitis ja ajas oma wanema wenna Numitori ära, lasi teda küll weel elusse jääda, aga tappis tema poja ära; sest ta kartis, et ta järel tulew sugu ehk saab seda üle kohut ja kurja tema käte maksma. Numitori tüttar aga, Rhea Silvia nimi, sai laks poega, Romulus ja Remus.

Kui kuningas Amulius seda kuulis, lasi ta need mõlemad poeg lapsed nende ema Rhea Silvia käest ära wõtta, käskis neid ühe küna sisse panna ja Tiberi

jõe wifata. Et jõgi see ford väga üles tõusnud oli, ei teatud mitte kesi jõe kohta.

Selle pärast paniwad kuningad teenrid neid selle küna lageda wee peale, jättsiwad neid senna ja lätsiwad tagasi koju. Pea alanest wesi ära ja wäikesed lapsed jäiwad küna sees kuiva maa peale. Üks emane hunt leidis neid sealt ja imetas neid tiik aega. Selle järele leidis neid üks karjane, Faustulus nimi.

Tema wõttis ja wiis need lapsed sealt ära, ja andis oma naese Acca Larentia kätte kaswatada. Seal kaswasiwad poisid, Romulus ja Remus kangemaks ja oliwad hakkajad mehed — karjatsjed.

Üks ford oliwad kuningad karjatsjed Numitori karjastega tüllisse läinud, mis läbi Romulus ja Remus wangi wõetud ja Numitori ete wiidud saiwad. Tema tundis neid kohe oma tütre Rhea Silvia pojad olewat, rääkis ja andis kõik teada, mis üle kohut ja kurja Amulius neile teinud, kuidas ta neid ära hukkata tahtnud, ja miks pärast ta nende ema wenna ära tappa lastnud, ja andis neile nõu, kõik seda kurja temale kätte maksta. Siis kogusiwad nemad, Romulus ja Remus, suure hulga enda sõbru karjatsjed kogu, kes nendega kõik ühte nõusse heitsiwad, ja wõtsiwad Amulius'e kinni, tapsiwad teda ära ja paniwad oma ema isa Numitor'i auu järje peale kuningaks.

Selle palgaks andis Numitor neile, Romuluse ja Remusele, üks hulk maad Tiberi jõe äärest, kus naad ühe linna ehitasiwad; ja see on see suur ja kuulus Rooma lin.

Aga pea oliwad wennad selle üle tüllisse läinud, selle nime järele pidi see lin hiiutud saama, ja kes seda pidi walitsema. See riid läks wiimaks nii suureks, et Romulus oma wenna Remuse, nagu Raimon maha surruks löi. Tema ise walitses nüüd maad ja linna ja nimetas seda oma nime järele. Ja see on see praegune kuulus Rooma lin, kus pabst elab, kes ennast kiidab ilma eksi mata ja püha isa olema. Olgu nüüd see lugu ja linna ehitamine, kuidas see enne muiste olnud, sest see on Itaalia rahwa wana juttu mööda nõnda ülese wõetud ja kirja pandud. Aga mis pabst enesest tunnistab, seda võib iga üks mõista ja nagu peo pealt näha, ja jeks lugege Rooma raam. 3 peatüki. Sak. 2, 10. 1. Ioan. 1, 8.

7. Egiptuse surru hauad.

3ga Egiptuse maa lin on kahe suguste majadega ehitatud, ühed elawatele ja teisjed surrutele. Kuidas Egiptuse rahwas elu alwaks pidawad, selle wasta surruid õnnelikult arwawad ja väga auustawad. Oma elu majad, mis naad õomajaks nimetawad, ehitawad naad ilma iluta ja prostoi wiisil ülese; aga surru hauadade ehitamise pärast kandwad naad väga suurt hoolt, muret ja kulu. Thebeni lin käib selle poolest kõige teistest üle, mis enam surrute kui elawate lin on. Mõnda tundi võib kaljude wahel käia, kuhu sisse surrute hauad lõhutud ja raiutud, mis muist maa peal ja muist sügawas maa al on. Sagedaste

on toruskid woi wõlwi alused 100 kunni 150 jalga pitted, kust läbi nende õige furnu tubade wõi haudade sisse minnakse, kus wäga sant õhk on, mis tahab üsna hinge kinni panna. Et wäljast wärsket tuule õhku senna sisse ei pease ja sest suitsust, mis põlewa tule lontidest ehk küünaltest senna jääb, mis waatmas käijate käes olnud, saab see paha õhk weel suuremaks kaswatud.

Mis siis weel näha, kui senna furnute tupa woi paika tullakse. Seal ei ole mite ainult üksikud ega perekonnad woi sugu-wõjad, waid kõige linna rahwas, — kogu terve rahwa sugu maetud. Ja mite paljad ega kõdund koidid, pole need furnu lehad seal, nõnda et ei wõi tunda, mis nägu naad elusalt olnud.

Ei mite, waid need heaste sisse balsamiritud Muumiid ehk wäga kalli rohtudega wõitunud furnu lehad näitawad kõik nagu elus olewad, täiste nõnda, mis nägu naad muiuste elusalt olnud, karja kaupa üksteise kõrwa reasse pandud; nagu soldateid kasarmis labade peal, nähakse neid igawesi magajaid mõlemil pool kõrwas, ridade wahel ruumid kui kapsa peenra wahed, kus läbi käia ja neid waadata wõib. Ehk küll furnude tuad suured ja kõrged, siiski wanad Muumiid, kui puu alud üks teise peale lautud, saawad need sagedaste furnutega nõnda täidetud, et käimise kohad nappilt kaks jalga laiad wahed jääwad.

Kui mite hästi ete waatlik ja tuli ka käes küll walge ei ole, on waene nende furnute labade wahel käia, ja peab ka julge inimene olema, sest wõib käies hõlpsaste

nende furnu lehade külge puutuda, kes palju juba tuhanded aastad seal puhkawad. Palju wõera maa rändajad käiwad neid ka seal waatmas. Egiptuse järel tulew sugu wõib kaua aega, mitu põlwe taha oma ees wanemid näha. Nemat isegi on julged ja wõiwad furnute seltis, kui elusa inimeste seas olla.

Kes wõib need tuhanded ja miljonid furnu lehad kõik tunda, mis naad muiuste kõik olnud, ja kes need mitme sugused kuld, hõbe, siidi, pärlede ja kalli kiwidega ehted ka teinud, mis nende furnute külge armas-tuse mälestuseks pandud.

Need furnu majad on ka mitme kordsed: alamale maa sisse, on suuremad sugu ja rikkamad pandud, enamiste kõik wäga uhkeste ehitud, mis palju raha makswad; ja kõrgemal paigas, kus neid rohkem maetud ja ruumid enam täidetud, on wärsamad ja alwemad sugu, kelle balsamirimine ka siiski palju maksnud. Ka need mitme sugused furnu ehted ja mälestuse tähed, on kalli rohtudega sisse wõitud, et naad ei kõdane.

Joosep, kes Egiptuse maalt Kanaani maale toodi, oli balsamiritud. Ja ennemuiuste oli balsamirimine parem kui nüüd, mil see tarwis nende käest wähemaks jäänd. Et nüüd furnulehad näutumaks lähwad ja wähest ka mädanema wõi kõdanema hakkawad, maetakse furnuid ka sagedaste mulda, mis see algmisest seatud wiis on, nõnda kuidagi Abeli lehaga tehtud sai.

8. Rõõm ja juhtum õn.

Meie õnnis Keiser Aleksander I. sõitis kord Prantsuse maal Brüsseli linnast Pariisi linna. Üks sealt talupois, kes sõitjaid keiserlikud saatjad ehk kaotas olejad armas olewat, astus salaja ühe tõlla taha peale. Kui Aleksander seda nägi, käskis ta linna pidada ja küsis oma väikest seltsi meest, miks pärast taha peale hüppand. „Arge pange mite pahaks, auus härra“, ütles ta, „ma tahan ruttu Seedani linna minna, et Wene maa keisert Aleksandert näha saada.“

— „Ja miks sa tahad teda näha saada?“ — „Sest minu wanemad on temast mulle palju head rääkinud, et tema Prantsusi väga armastada; selle pärast tahan mina hea meelega, teda kord ka näha saada,“ vastas terane pois. „Wäga õige, armas laps“, ütles Aleksander, „sina nääd teda üsna praegu oma ees olewat; mina olen see keiser Aleksander!“

Nüüd ehmatas pois ära, palus kartuse pärast kogeldades enne armu, kui maha tahtis astuda, et jala oma teed edasi käia. Aga keiser käskis teda seisma jääda ja ütles: „Ole aga peal, meie sõidame ühes koos sinna!“

Kui naad linna saiwad, kutsus keiser teda oma ete. Pois tuli ja keiser küsis temalt, kas ta mite ka Wene maale tahaks tulla. „Wäga hea meelega,“ vastas pois mõistlikult, „kui minu wanemad aga seda lubawad.“ „Hea küll!“ ütles keiser, „et meie teine teisega oleme kord tutwaks saanud, tahan ma sinu eest muretseda ja sind õnnelikuks teha.“

Teisel päeval sõitis pois, kui ta isa sest asjast teadust saand ja seks hea meelega luba annud, keisri saatjatega ühes edasi ja wiimaks Wene maale. Kus ja kes ta nüüd peaks olema, on mul teadmata.

Nii oli selle poisi õn,

Kes praegu ehk suur kuulus on.

Sel wiisil ärge mõtke ka

Nüüd omal õnne otsida.

9. Poegade armastus ema vastu.

Jaapani maal üks leff naene oma kolme pojaga elas väga suures waesuses; poistel see kord nõnda palju tööd ei olnud kuskilt saada, et naad oleksiwad wõinud ema toita, kes neile väga kalliks oli. Sel ajal sai Jaapani riigi walitsuse poolest kuulutud, et see suurt maksu saab, kes ühe warguse ülese annab. Kui poistel keegi asi ei aitnud, oma ema eest muretseda, oliwad naad ilma tema teadmata ise keskes nõu pidanud, ühte ende seast süü aluseks wõlida ja selle peale liisku heita, et nõnda oma wana lese emale abi teha. Ja liisk langes noorema wenna peale. Oma wendadest kohtu käte wiidud, tunnistas ta ennast süüdlaseks ja sai torni pandud. Ja tema wennad saiwad seda töötud maksu käte. Aga pea hakkas südanime tunistus wendade sees walustate kaebama. Selle raha ja suure palwega läksiwad naad wangi torni oma wenna juure, kes ränga nuhtluse alla mõistetud, ja palusiwad filma weega teda, sest peetud nõust taganeda. Aga tema armastus oma wen-

dade ja ema wasta oli suurem, kui kartus nuhtluse eest. Nemad ei teadnud, et sel filma pilgul keegi tunnistuseks salaja kuulmas oli. See wangi ülem oli kõik seda asja kuulnud, mis wennad ise keskes rääkinud, kuidas naad wäga kurnud ja üks teist südamest filma pisaratega palunud. Kui naad wälja tulnud ja koju poole läinud, tõttanud tema ka salaja nende wajasfe. Kui suur oli nüüd tema imeks panemine ja rõõm siin, kui nenda wana ema seda kurwa lugu kuuldes, oma poegade hädast osa wõttes, siidame waluga seda raha enesest ära lükkas ja nuttuga ütles: „Ennem ma tahan nälga surra, kui oma poja werd ära müüa!“ — See sai kõik kohtule teada antud, ja wennad pidiwad kõik seda lugu töt mööd uiles tunnistama, miks naad nõnda teinud, ja noorem wend sai kohe wangist lahti lastud. Kui see sinane lugu Jaapani keisrile teada anti, said wennad iga üks hull raha, aga kõige rohkem nende wana ema, kes nii sugused pojad kaswatand.

Kes isa, ema auustab,
Kül Sumal seda õnnistab,
Et tema käsi hästi käib,
Ja elama siin kaua jäib,
Nii kuidas ütleb Meljas käst
Ja rahwa oma õige ust.
Laps pea muret ema eest,
Kui isa läinud Ilma seest;
Te taale abi rõõmuga
Ja toida lapse armuga.

Ei sina seda kahetse,
Kui head teind wanematele,
Mis nemad küllalt sulle teind
Ja enamist so meelest läind.
Kes wanemaid siin põlgawad, —
Kui nemad hauas hingawad,
Siis sagest' süda nuttab sees,
Neid pole enam filma ees.
Kui tahad head teha kül,
Siis, pole enam tarwis neil,
Siis tehke neile head teal,
Kui elawad Ilma peal.

10. Kes on kõige hullemad.

Iga inimene nõuab ise oma kasu, headust ja õnne, ja mõislik soowib seda ka teisele saada, mis ta omale tahab. Pahad inimesed teewad teistele kurja, kahju ja muud alwa. Aga kõige hullemad ja tormimad inimesed on wiina joodikud, kes mõne mitmele palju head ja ise enestele wäga palju kurja ja kahju teewad. Neile, kes wiina tegewad ja sellega kauplewad, saatawad naad palju rikkust ja raha, aga ise enestele, ja ka oma naese, lastele teewad naad ära rääkimata palju kahju, nõnda et nende süüid ja wõlad Sumala ja inimeste ees nii suureks saawad, et naad enam ei wõi elada, waid mitme sugusel wiisil oma elu lõpetawad. — Kui mõni joodik selle kõne üle pahandab ja ütleb: Mis sest siis on, kui ma suu täis wiina wõttan; kas ma pole sellegi pärast terve wõi auus

mees, woi mis mul puudu on? Sellele vastan: See võib ehk küll sealt saadik nõnda olla; aga lubage mind ühe lühikese tähenduse öelda: Seäst ehk kõrbes lendab ifa nii kaua hea meelega lauldes küünla ehk peeru tule ümber ja rõõmustab ennast tule walguse ja sooja üle, kunni ta wiimaks küünla jala kõrwale laua peal ehk peeru-tule al parandal maas jalgu si-putab ja suure waluga hinge heidab. Kas see wale on? Kas pole kõik sugused hirmsad ja koledad teud wiina laskujatega olnud? Kes on suu täie juure jäänd, misga ta peale hakkand? Wiina wõtmine läheb ennemalt loid korralt enamaks kui wähemaks; see pruuk kasvab ennem, kui kahaneb. Ja nõnda ahwaleb see kuni jook inimesi laiskuse, pillamise, warguse, tüli, riidu, tapmise, tõwe, haiguse, waeuse ja kõige suguse wiltsuse sisse, nõnda et seda ei jõua kõik nimetada, kus otjast teise peale ta inimest nii kaua loobib, kunni teda wiimaks surma suhu wiskab, jaand ta temaga juba kõik sugused kurjad koledad tembud ära teinud.

Ameerika maal on nüüdsel päiwil ligi kolm miljonid inimesi ise oma hea tahtmisega wandega nõu wõtnud, wiina mite üks till wõtta. Ja nemad peawad täna päewani oma wandega tõotust pidama, ja selle põrgu fihwti wasta kõwaste wiha waenu kandma. Nõnda on ka mitmes kohas wõera ja oma suures Iisa-Bene-maal kuulda, et kasiuse seltjid asuwad, kes wiina wasta kangeste sõdiwad ja rahwa waimu harimise eest hoolt kandwad. Armsad eesti wennad,

mis armate sest lugust, kes teie linna ja maa paifus elate? Ütlen ühe suure sõna: Nii kaua teie elu ei parane, kui wiina wõtmine ei vähene ega koguni ei lõppe.

Kurat on wiina kunsi leidnud,
Ja tent esmalt maa peal teinud,
Nagu seda „Pauku Käästas“
Paukub pakkalt Gustaw Wänjas
Nüüd tend inimesed teewad,
Seega oma otja nääwad.
Tehke, jooge, küll te'e nääte,
Wiimaks kurati käte jääte.

11. Imelik tüli.

Üks loid tüdinefiwad inimese keha liikmed orjates ära, teine teist aidata ja ei tahtnud seda enam teha. Salad ütlefiwad: „Miks peame meie teid kõiki kandma ja tassima? Muretssege ise omale jalgu, kui käia tahate!“ — Kõik ütlefiwad: „Miks pärast peame meie teie kõikide eest tööd tegema? Muretssege ise omale kassa, kui teil neid tarwis on!“ Ja suu pomises: „Siis ma peaksin küll nar olema, kui ma ifa weel kõhule toitu jahwan ja söön, et tema wõiks hästi rahul olla. Muretssege omale suud, kui seda tarwitatakse.“ Silmad hakkasiwad ka wasta panema, et nemad üksi pidada kõige keha eest nägema ja wahi-
ma. Ja nõnda hakkasiwad ka kõik teised keha liikmed nurisema, andsiwad üks teisele teada ja tahtsiwad orjusest lahti wõtta.

Uga mis sündis? — Et jalad mite enam käia,
käed enam tööd teha, su enam süia ega silmad enam
näha ei tahtnud ja nenda edasi, siis hakkas kõik leha
kogu liikmetega põdenema, närtsima ja aeg ajalt
surma poole minema. Kui neil kõigil õige häda ja
viimne kitsas käe oli, siis saidvad kõik ihu liikmed
aru ja näha, et naad rumalad olnud, leppisivad
teine teisega ära ja tõutasivad wandega, edes pidi
mite enam nii rumalad olla. Üks liige hakkas teist
jälle rõõmuga aitama ja saidvad kõik oma endist ter-
wist ja jõudu kätte.

Kui üks liige aitab teist,
Siis pole häda näha neist,
Waid elawad kõik rahuga
Ja peawad sõbrust kõhuga.
Sest mõistku iga eesti mees,
Kes elab maal wõi linna sees
See lühikese juttu seest,
Mis tuleb meile tüli eest
Kui armastuses oleme,
Siis kõigist läbi tuleme.
Ei te meil waewa wõeras torm,
Kui kindlast' seisab oma arm.
Kui ühel meesel oleme,
Siis kaunis rahus elame,
Nii kaua kui on elu teal
See kaduwase Ilma peal.